

FÉRFINEVEK ELŐFORDULÁSÁNAK VIZSGÁLATA A 2000. ÉVBEN KIADOTT, EGYÉNILEG KIVÁLASZTOTT ÉS EGYEDI RENDSZÁMOKBAN

Dolgozatomban a férfinevek előfordulásával, gyakorisági mutatóival, alaktani viselkedésével, egyéb sajátosságaival kívánok foglalkozni a 2000. évben kiadott, egyénileg kiválasztott és egyedi rendszámok körében. E tárgykörben a Magyar Névtani Dolgozatok 127. számában KUGLER NÓRA (1994) írt kiváló rendszerezést Személyre szóló rendszámok névtani és jelentéstani vizsgálata (1991–1993) címmel. A szerző tanulmányában sokoldalúan dolgozza fel a témát; szól a rendszámok tulajdonnévi jellegéről, szöveggé váló megjelenéséről, a névrejtésről, s munkájának különösen izgalmas része a betű–szám kombináció együttes értelmezése a szövegalkotásban.

Jelen dolgozat témaválasztása során a következők motiváltak:

– az első, személyre szóló rendszámok 1990-es kiadását követően (akkor az egyénileg választott rendszám 3 betűből és három számból volt összeállítható) 2000-ben megváltozott a törvényi szabályozás;

– 10 esztendővel az első kiadást követően jóval többen élnek e választás lehetőségével;

– a 2000. évnek az emberek életében lélektani hatása van;

– érdekelt, hogy a férfiak körében, akiknek jelentékeny része autómániás, vajon e téren hogyan jelenik meg az egyediségre való igény.

Köszönetemet fejezem ki a BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal munkatársainak, valamint a PLAKET Fémábrakészítő és Forgalmazó Kft. gazdasági vezetőjének és könyvelőjének, hogy rendelkezésemre bocsátották a 2000. évben kiadott, egyénileg kiválasztott és egyedi rendszám táblák listáját.

Amint azt a bevezetőben említettem, 2000-ben megváltozott az egyénileg kiválasztott rendszám táblák 3 betű + 3 szám kombinációjának választási kényszere. Erről a 35/2000. (XI. 30.) BM-rendelet 48. § (1) pontja a következőképpen rendelkezik: „A külön jogszabályban meghatározott igazgatási díj megfizetése ellenében kérelemre engedélyezhető a sorozatban előállított rendszám táblák közül a nem soron következőnek a kiválasztása (egyéni kiválasztott rendszám tábla), továbbá – ha közkeresletbe vagy jogszabályba nem ütközik – a legalább 4, legfeljebb 5 folyamatos betűjelből és legalább 1, legfeljebb 2 folyamatos számjegyből – együttesen 6 jeltől – álló rendszám legyártatása és használata (egyedileg előállított rendszám tábla).”

E választék bővülés jobban kedvez a szövegalkotásnak, alkalmasabb a név teljesebb megjelenítésére, ugyanakkor csökkenti a számok (0, 1) betűként való értelmezésének kreatív kényszerét.

Dolgozatomban az **egyedi** rendszámokon belül szeretném különválasztani a **személyre szóló** rendszámok fogalmát. Személyre szóló rendszámoknak azokat a rendszámokat tekintem, amelyek valamely vonatkozásuk (családnév, keresztnév, becézőnév, tulajdonság, hobbi, születési évszám stb.) miatt dominánsan egyetlen személyhez köthetők (pl. *KARI-01*), míg az egyedi rendszámok – tágabb körben – különböző intézmények, gazdasági szervezetek, társaságok stb. nevét jelenítik meg (pl. a *MAK*-... betűsor a Magyar Autóklub gépjárműveinek rendszám tábláin olvasható). A fogalmi különválasztást akkor is indokoltnak érzem, ha a két eset között létezhetnek átfedések (pl. ha valamely intézmény, cég vezetője használja a tudatosan választott betűkombinációhoz kapcsolódó *-001*, *-01* vagy *-1* számjelölést munkahelye, cége gépkocsijának rendszám táblá-

ján. Ebben a megközelítésben az általam vizsgált rendszámok **személyre szóló rendszámok**nak tekinthetők.

A rendelkezésemre bocsátott 2197 egyedi és személyre szóló rendszám tábla valószínűsíthetően 77 férfinévet tartalmaz, amelyeknek 126 előfordulásuk van. A vizsgált nevek a következők:

ÁRPÁD (2), ÁRPI (1), ATI (2), ATTI (1), BANDI (2), BOBY (1), CHRIS (1), CLIFF (1), CSABA (2), CSABI (2), DADDY (1), DEZSŐ (1), DOMI (1), FECÓ (1), FEFE (4), FERI (2), FERÓ (1), FLÓRI (1), GÁBOR (2), GÉZA (1), GYURI (5), GYUSZ (1), IMI (5), IVÁN (1), JAN (3), JANÓ (1), JIM (3), JIMMY (1), JOC (1), JOE (4), JÓZSI (1), KARI (1), KLAUS (1), KRIS (2), KRISZ (3), LAC (1), LACI (4), LACKÓ (1), LUI (3), MARC (3), MAT (1), MATYI (1), MIKE (1), MIKI (2), MILÁN (1), NÁNDI (2), NORBI (1), PÁL (3), PALI (1), PÉTER (3), PISTI (1), RIC (1), ROB (1), ROBBY (1), RONI (1), SAMU (1), SAN (1), SANYI (2), SIMI (1), SZABI (1), SZÁSA (1), TAMÁS (2), TEDDY (1), TIBCS (1), TIBI (2), TITI (1), TOM (2), TOMI (2), TOMMY (2), TOMY (1), TTOMI (1), WILLY (1), ZALÁN (1), ZOL (2), ZOLI (2), ZSOLI (1), ZSOLT (1).

A személyes adatokhoz való hozzáférés tilalma miatt némely esetekben kétely merülhet fel a férfinévi eredetét illetően. Így például a *FLÓRI* egyaránt lehet a *Flóra* vagy a *Flórián*, a *KARI* a *Karolina* vagy a *Károly* rövidítése, s az sem állítható bizonyosan, hogy a *KRIS* vagy a *KRISZ* rövidítések esetünkben egyértelműen csak a *Krisztián* férfinév becézőnévi formái/rövidítései volnának, nem zárható ki a *Krisztina*-ból való rövidítés sem. E korlátozás egyéb nehézségeket is okoz. A rendelkezésemre bocsátott listában a *MAX* betűjel 9 előfordulással szerepel, férfi becenévként (vagy inkább ragadványnévként) való értelmezése csábító. Ez a *MAX-333*, *MAX-888* vagy a *MAX-999* esetében elképzelhető, ugyanakkor a *MAX-510*, *MAX-520*, *MAX-530*, *MAX-540* esetében sokkal valószínűbb, hogy ezeket egyénileg kiválasztott rendszámként valamely cég használja.

A vizsgálat során a következő csoportokat különítettem el:

1. Alapnévi formák

1.1. magyar nevek

1.2. idegen nevek

2. Becézőnévi formák

2.1. magyar nevek

2.2. idegen nevek

3. Sorozatból egyénileg kiválasztott rendszám tábla

3.1. magyar nevek

3.2. idegen nevek

1.1. Az egyedi rendszámok között alapnévi formában 12 nevet találunk, 20 névelőfordulással. Ezek a következők: *ÁRPÁD* (2), *CSABA* (2), *DEZSŐ* (1), *GÁBOR* (2), *GÉZA* (1), *IVÁN* (1), *MILÁN* (1), *PÉTER* (3), *PÁL* (3), *TAMÁS* (2), *ZALÁN* (1), *ZSOLT* (1).

A szláv eredetű *Iván* és *Milán* nevek magyar nevekhez való besorolása vitatható; terjedésük, valamint LADÓ Magyar utónévkönyvében (1990) ajánlott névként való megjelenése okán e csoportba soroltam őket.

1.2. Alapnévi formájú idegen névre mindössze egyetlen példát találtam: *KLAUS* (1).

2.1. Várakozásomnak megfelelően az előzőnél magasabb számban, 62-en szerepeltek rendszámukban magyar keresztnévek becézőnévi vagy csonkított becézőnévi formáját. Az ebbe a csoportba tartozók 38 néven osztoztak: *ÁRPI* (1), *ATTI* (1), *BANDI* (2), *CSABI* (2), *DOMI* (1), *FECÓ* (1), *FEFE* (4), *FERI* (2), *FERÓ* (1), *FLÓRI* (1), *GYU-*

RI (5), GYUSZ (1), JANÓ (1), JÓZSI (1), KARI (1), KRIS (2), KRISZ (3), LACI (4), LACKÓ (1), MARC (3), MATYI (1), MIKI (2), NÁNDI (2), NORBI (1), PALI (1), PISTI (1), RONI (1), SANYI (2), SIMI (1), SAMU (1), SZABI (1), TIBCS (1), TIBI (2), TITI (1), TOMI (2), TTOMI (1), ZOLI (2), ZSOLI (1).

2.2. Ennél jóval kevesebb az idegen nevek becézőnévi formáját választók száma. A gyűjtött anyagban erre a típusra mindössze 12 példát találtam, s ez 13 névhasználó között oszlott meg: BOBY (1), CHRIS (1), CLIFF (1), DADDY (1), JIMMY (1), MIKE (1), ROBBY (1), SZÁSA (1), TEDDY (1), TOMMY (2), TOMY (1), WILLY (1).

Nem valószínűsíthető, hogy az idegen nyelvi becézőnévi formát választók maguk is idegenek volnának; az idegenes névhasználat azonban a rendszámnak még feltűnőbb, még karakteresebb jeleget kölcsönöz.

3. Szép számmal vannak olyanok, akik megmaradnak a hagyományos formánál, a 3 betű + 3 szám kombinációjánál, s a sorozatrendszámokból választják ki a számukra valami okból tetsző kombinációt.

3.1. Ezek közül a magyar személynévi rövidítések/csonkítások a következők: ATI (2), IMI (5), JAN (3), JOC (1), LAC (1), MAT (1), SAN (1), ZOL (2).

Ebben az esetben a 8 néven 16 névhasználó osztozik.

3.2. A sorozatból választott idegen névi rövidítések/csonkítások esetében 6 névvel és 14 névelőfordulással találkozunk: JIM (3), JOE (4), LUI (3), RIC (1), ROB (1), TOM (2).

Ebben az esetben is feltételezhető, hogy az idegen becézőnévi változat valójában magyar becézőnévi formát takar, így valószínű, hogy a ROB 967 rendszámú gépkocsi tulajdonosa valójában Róbert, s a TOM 075, illetve TOM 202 járművek tulajdonosai is inkább a Tamás, mintsem a Thomas keresztnévet viselik.

Abból adódóan, hogy a sorozatból egyénileg kiválasztott rendszámok esetében 999 személy kaphatja ugyanazt a betűkombinációt, személyes választás esetén (hisz az egyediséget ez biztosítja) a rendszám számjegyekből álló része, avagy a betű–szám kombináció válhat dominánssá. Aligha véletlen az ATI 007, a ZOL 007, illetve az IMI 500 és a SAN 500 választás. Utóbbiak esetében valószínűsíthető, hogy a szám a gépkocsi típusára, a Mercedes 500-ra utal, s ha ez igaz, akkor a SAN 500 esetében az is igazolódni látszik, hogy a választásnál a számjelölés szempontja volt az elsődleges, feláldozva ezzel a teljesebb névalak választásának lehetőségét. Az IMI 977, a JOE 949 vagy a LUI 947 példák igazolni látszanak KUGLER NÓRA felvetését (vö. KUGLER 1994: 20), miszerint a betű–szám kombináció ezekben az esetekben a tulajdonos becenevét, illetve születési évszámát rejti.

Amint arról már a korábbiakban szóltam, 2000-ig 3 betű + 3 szám kombinációja állt rendelkezésre a személyre szóló rendszám megalkotásához. KUGLER NÓRA ennek kapcsán megemlíti, hogy „a név megalkotására 3 betű és – több leleményes névadó gyakorlata szerint – 2 számjegy (0, 1) használható fel verbális elemként” (vö. KUGLER 1994: 4), s példaként többek között a SCH-001 rendszámot *School*, azaz ‘iskola’ jelentésben hozza. Ilyenkor valóban szirénhangok csábítják a kutatót, és magam is találtam ilyen példákat – *GABCS-1*, *GYUSZ-1*, *HUG-003* (ez utóbbi példa éppenséggel csak ebben az értelmezésében vehető fel a férfinevek közé) –, ugyanakkor nem árt az óvatosság. KUGLER NÓRA következtetései túlnyomórészt valószínűleg helytállóak, ebben az esetben azonban a valóság sokkal prózaibb, az SCH- betűjelű, -001, -002, -003 stb. számjelölésű gépjárművek nem valamely oktatási intézmény, hanem a vasutatokat forgalmazó biatorbágyi Schachermayer Kft. tulajdonában vannak. (Ha szabad megjegyez-

nem, azért KUGLER NÓRA szellemes következtetése a valóságos ténynél nekem jobban tetszik.)

A vizsgálat adatainak összefoglalása: a vizsgált nevek száma: 77, a névhasználók száma: 126

	A nevek száma	Százalékos mutató	A névhasználók száma	Százalékos mutató
1. Alapnévi formák				
1.1. magyar nevek	12	15,58%	20	15,87%
1.2. idegen nevek	1	1,29%	1	0,79%
2. Becézőnévi formák				
2.1. magyar nevek	38	49,35%	62	49,20%
2.2. idegen nevek	12	15,58%	13	10,31%
3. Sorozatból egyénileg kiválasztott				
3.1. magyar nevek	8	10,38%	16	12,69%
3.2. idegen nevek	6	7,79%	14	11,11%

Összességében véve úgy vélem, az eredmények igazolták várakozásaimat. A férfiak körében is sokan választanak maguknak egyénileg kiválasztott, illetve – a megváltozott törvényi szabályozásnak köszönhetően – egyedi rendszámot. Természetesen a kutatás egyéb területekre is kiterjeszhető, így tanulságos lehetne a rendszámválasztás lélektani és társadalmi tényezőinek elemzése is. Az emocionális és a szociolingvisztikai hatóerők feltárását azonban megghiúsítja a személyes adatokhoz való hozzáférés lehetetlensége. Vizsgálataimat a későbbiekben szeretném kiterjeszteni a női neveket tartalmazó rendszámokra, illetve az egyénileg kiválasztott és az egyedi rendszámok más típusaira is.

Hivatkozott irodalom:

- HAJDÚ MIHÁLY 1974. *Magyar becézőnevek (1770–1970)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
 KUGLER NÓRA 1994. *Személyre szóló rendszámok névtani és jelentéstani vizsgálata*. Magyar Névtani Dolgozatok 127. sz.
 LADÓ JÁNOS 1990. *Magyar utónévkönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

GASPARICS GYULA

RAGADVÁNYNÉV-VIZSGÁLATOK A NYITRAI KONSTANTIN EGYETEMEN

Kutatásunk helyszíne Nyitra. A zoboralji város nevét a területén keresztülfolyó Nyitra víznévről kapta. A folyó legkorábbi ismert névalakja a szláv *Nitrava* volt. Ennek előzménye egy germán (kvád) **Nitrahwa* lehetett előtagjában az indoeurópai **neid-* ~ **nid-* 'folyik, áramlik' tövel, utótagjában pedig a germán *ahwa* 'víz, folyó' főnévvel. (KISS 1999: 78) A magyar pedagógusképzés egyik középpontja Szlovákiában a helyi Konstantin Egyetem, mely nevét a kereszténységet terjesztő hittérítőről kapta, aki 863-ban érkezett Metóddal együtt a Nagy Morva Birodalom területére.